

INTRODUCERE LA PENTATEUH

„Critica modernă a îndrăznit să submineze și să atace aproape toate cărțile Sfintei Scripturi, dar pe nici una cu atâta cutezanță ca pe cea a Pentateuhului, decât poate în cazul profeției lui Daniel.... Să luăm poziție în ce privește realitatea – cuprinzătoare, profundă și concludentă – potrivit căreia autoritatea lui Cristos a rezolvat chestiunea pentru toți cei care îl recunosc a fi atât Dumnezeu, cât și om“.

– William Kelly

„Pentateuhul este o introducere esențială pentru întreg Cuvântul lui Dumnezeu. El deschide ceea ce va fi apoi desfășurat pe larg, conducându-ne mereu întru nădejdea unei împliniri care, deși îndepărtată, este sigură.“

– Samuel Ridout

Înainte de a comenta asupra fiecăreia dintre cele cinci Cărți ale lui Moise, având în vedere că acest material constituie o parte atât de esențială din revelația biblică, am dori să prezentăm câteva aspecte legate de Pentateuh în general.

I. Titlurile Pentateuhului

Primele cinci cărți ale Bibliei poartă îndeobște denumirea de „Pentateuhul“. În vechime, cărțile se prezentau sub forma unor suluri, mai degrabă decât sub aceea a unui „codex“ cu paginile legate (adică sub formă de carte). Sulurile acestea numite în greacă *teuchoi*,¹ erau păstrate în containere sub formă de teacă. Termenul *pentateuchos* din greacă înseamnă „cinci suluri“, de aici provenind termenul „Pentateuh.“

Evreii îi spun Pentateuhului „Tora“ (în ebraică: *torâ*, „lege“ sau „instruire“), considerându-l cea mai importantă parte a Bibliei lor.

Un al treilea titlu sub care sunt cunoscute îndeobște aceste volume este aceea de „Cărțile lui Moise“. Nu putem ignora ironia faptului că în Bibliile unora dintre țările nord-europene în care se semnalează cea mai mare opoziție față de paternitatea lui Moise asupra Pentateuhului aceste cărți sunt intitulate nu „Geneza“, „Exodul“ etc., ci „Prima carte a lui Moise“, „A doua carte

a lui Moise“ etc.

Cu excepția cărții *Numeri*, al cărei titlu este traducerea grecescului *arithmoi* și a latinescului *Numeri*, noi reținem denumirea sub care apar aceste cinci cărți în traducerea în greacă a Bibliei, Septuaginta (LXX), adaptând grafia și pronunția lor. (Vezi studiul asupra fiecăreia cărți în *Comentariul Biblic al Credinciosului*).

Adesea evreii numesc aceste cărți după primele cuvinte ale textului ebraic. Astfel Genezei i se spune *Bereshîth* („La început“).

II. Conținutul Pentateuhului

În engleză (și în română, n.tr.) *lege* are o arie de sensuri mai restrânsă decât cea a termenului ebraic *torâ*, de unde rezultă că termenul „Pentateuh“ este ideal pentru creștinism, exprimând importanța uriașă pe care o ocupă în cadrul său acest set de cinci volume.

A. Geneza

Geneza este un titlu adecvat, întrucât în greacă (*genesis*) are sensul de *început*. Prima carte a Bibliei ne poartă înapoi la originile universului, pământului, omului, căsătoriei, păcatului, adevăratei religii, națiunilor, apariției diverselor limbi și a poporului ales. Primele unsprezece capi-

tole ne prezintă un cadru foarte cuprinzător al istoriei umane, pe când în capitolele 12 la 50 firul narativ se concentrează asupra istoriei familiei lui Avraam, Isaac, Iacov și a fiilor acestuia.

B. Exodul

Exodul (gr. *exodus* = ieșire) ne arată cum, pe parcursul a patru sute de ani, familia lui Avraam s-a transformat într-o națiune, în condițiile de muncă forțată la care a fost supusă de faraonii Egiptului, pentru ca apoi să vedem cum, sub conducerea lui Moise, israeliții au fost izbăviți din robia egipteană. Restul cărții este consacrat prezentării Legii și descrierii amănunțite a cortului întâlnirii (tabernacolului).

C. Leviticul

Leviticul este un manual pentru leviți, de unde și numele. În el sunt descrise ritualurile necesare oamenilor păcătoși din acea eră pentru a putea avea părtașie cu un Dumnezeu sfânt. Cartea conține imagini și tipuri ale jertfei lui Cristos.

D. Numeri

Numeri, după cum sugerează termenul, conține o numărătoare a poporului sau un recensământ – de fapt unul la începutul cărții, altul la sfârșit. Titlul ebraic al cărții: „În deșert“ (*Bemidbar*), este mai expresiv, întrucât *Numeri* relatează evenimentele istorice trăite de poporul Israel în pelerinările sale prin pustiu.

E. Deuteronom

Deuteronom, însemnând în greacă *a doua lege*, este mai mult decât o simplă reiterare a legii pentru noua generație, deși este și aceasta. Deuteronom constituie veriga de legătură cu cărțile istorice următoare, deoarece ne prezintă moartea lui Moise și înlocuirea lui cu succesorul său, Iosua.

Griffith Thomas, în stilul său concis și lucid, rezumă conținutul Cărilor lui Moise după cum urmează:

Cele cinci cărți ale Pentateuhului relatează introducerea religiei divine în lume. Fiecare carte reprezintă câte o etapă a planului lui Dumnezeu.

constituind la un loc un bloc omogen. Geneza ne spune despre originea religiei și a poporului ales al lui Dumnezeu ca mediu prin care avea să se manifeste această religie. Exodul consemnează transformarea israeliților într-o națiune și stabilirea relației lui Dumnezeu cu ea. Leviticul ne prezintă diversele mijloace prin care s-a menținut această relație. Numeri ne arată modul de organizare a israeliților pentru a putea începe să trăiască viața de religie divină în Pământul Făgăduinței. Această carte ne relatează, de asemenea, despre eșecul națiunii și, în consecință, decalajul care a intervenit, iar apoi despre reorganizarea națiunii. În fine, Deuteronom ne arată cum au fost pregătiți israeliții, pe când stăteau la hotarele Pământului Făgăduinței, pentru apropiata lor intrare în această țară.²

III. Importanța Pentateuhului

De vreme ce tot Vechiul Testament, de fapt întreaga Biblie se bazează pe aceste prime cinci cărți, importanța Pentateuhului pentru religia revelată nu se poate sublinia îndeajuns. Dacă învățații necredincioși, de orientare raționalistă ar putea submina credința în integritatea și autenticitatea acestor cărți, originile iudaismului s-ar pierde într-o mare de incertitudini. Să nu creadă creștinii că credința *noastră* nu este afectată de asemenea atacuri, întrucât Noul Testament și Însuși Domnul nostru citează din Cărțile lui Moise, considerându-le adevărate și demne de încredere.

Dr. Merrill Unger a exprimat problema în termeni tranșanți:

Temelia întregului adevăr revelat și a planului de răscumpărare al lui Dumnezeu se sprijină pe Pentateuh. Dacă această temelie nu este demnă de încredere, nici Biblia, în integralitatea sa, nu este demnă de încredere.³

IV. Paternitatea Pentateuhului

Cu excepția unora din primele secole creștine care au preferat să-l considere pe Ezra⁴ autorul Torei, în cea mai mare parte, ortodoxia iudeo-creștină a rămas și rămâne convinsă de paternitatea mozaică a Pentateuhului.

A. Paternitatea mozaică

Înainte de a examina pe scurt teoria do-

cumentară, care, în general, *neagă* paternitatea mozaică, să semnalăm probele pozitive care pledează în favoarea ei.

1. Competența lui Moise

Hartmann, criticul german din secolul al nouăsprezecelea, a negat paternitatea mozaică, pe motiv că aceasta ar fi fost literalmente imposibilă, întrucât scrisul nu fusese încă inventat. (Sau, cel puțin, așa credeau mulți la acea dată!) Arheologia a demonstrat însă că, în redactarea operelor sale, Moise putea opta între cel puțin câteva forme de scriere, respectiv forma timpurie a scrierii ebraice, hieroglifele egiptene sau alfabetul cuneiform acadian. Desigur Fapte 7:22 le-a spus credincioșilor, cu mult înainte ca arheologia să fi confirmat acest lucru, că Moise a fost educat „în toată învățătura egiptenilor.” Când spunem că Moise „a scris” Pentateuhul, asta presupune că el ar fi putut recurge la documente anterioare, pentru compunerea cărții Geneza. De asemenea sintagma „a scris Pentateuhul” permite intervenția unor editori inspirați în transferul textului ebraic de la o generație la alta, în decursul veacurilor. Desigur, faptul că *ar fi putut scrie* Pentateuhul nu demonstrează că *l-a și scris*. Dar, ca părinte al credinței ebraice, nu se putea ca el să nu fi consemnat în permanență revelația lui Dumnezeu pentru generațiile următoare, cum, de altfel, îi și poruncise Dumnezeu să facă.

2. Afirmatii ale Pentateuhului

Textul Torei afirmă clar că Moise *a scris* uneori la porunca lui Dumnezeu. Vezi, de exemplu, Ex. 17:14; 24:4; 34:27; Numeri 33:2; Deuteronom 31:19.

3. Afirmatii biblice ulterioare

Restul Cuvântului lui Dumnezeu acceptă de asemenea paternitatea mozaică a Pentateuhului. Vezi, de exemplu: Iosua 1:7 și 1 Regi 2:3; iar în NT, Luca 24:44 și 1 Corinteni 9:9.

4. Mărturia lui Cristos

Pentru creștini, faptul că Însuși Domnul nostru a acceptat paternitatea mozaică ar trebui să rezolve odată pentru totdeauna

problema. Ideea susținută de unii, conform căreia, în umanitatea Sa, Isus ar fi fost ignorant în materie de știință și istorie sau, dimpotrivă, că El ar fi știut mult mai mult, dar că S-a pretat la ignoranța și prejudecățile concetățenilor Săi nu este demnă de a fi luată în considerare de nici un credincios!

5. Arheologia și Pentateuhul

S-a constatat că multe obiceiuri, termeni, nume și detalii istorice și culturale, despre care criticii liberali afirmau cândva că sunt de dată „prea târzie” pentru a fi fost contemporane cu Moise, în realitate *l-au precedat* pe Moise cu câteva secole bune. Deși acest fapt nu „demonstrează” paternitatea mozaică, se armonizează mult mai bine cu concepția tradițională, decât cu teoria potrivit căreia presupuși „redactori” sau editori din veacurile ulterioare ar fi cunoscut toate aceste detalii (în realitate de mult pierdute), pe care le-ar fi însășilat apoi cu atâta îndemânare într-un tot unitar!

B. Ipoteza documentară

În 1753, Jean Astruc, un medic francez, a formulat teoria potrivit căreia Moise ar fi compilat Geneza din două documente. Acele pasaje în care numele lui Dumnezeu apare sub forma *Jehova* ar fi provenit, conform teoriei lui Astruc, dintr-o sursă, pe când cele care Îl redau pe Dumnezeu prin termenul *Elohim* ar proveni din altă sursă. El a notat aceste presupuse surse cu „J” (de la *Jehovah*) și respectiv „E” (de la *Elohim*, n.tr.).

Mai târziu, cercetătorii liberali au dezvoltat teoria, plasând în cele din urmă toate presupusele lor surse la o dată mult ulterioară lui Moise. Alte prezumtive documente au fost definite drept „D” („deuteronomice”) și respectiv „P” („preoțești”). Și astfel Pentateuhul a fost considerat un ghiveci de surse, coagulat în forma sub care se prezintă astăzi în intervalul dintre secolul al nouălea și al șaselea înainte de Cristos. Ipoteza a ajuns să fie cunoscută în termeni populari sub denumirea de „Teoria JEDP”.

Câteva lucruri au făcut ca ipoteza să fie atrăgătoare pentru cercetătorii secolului al

nouăsprezecelea. În primul rând, se potrivea de minune cu teoria evoluției, formulată de Darwin, care se aplica chiar atunci la multe alte domenii decât cel exclusiv cel al biologiei. Apoi, spiritul de combatere a oricărei manifestări supranaturale, ce domina această perioadă, și-a găsit delectarea în încercarea de a disprețui Biblia, spunând că nu ar fi altceva decât o lucrare pur omenescă. În al treilea rând, curentele umaniste, care au înlocuit revelația divină cu eforturile omului, s-au armonizat perfect cu această teorie.

În 1878, Julius Wellhausen a popularizat ipoteza documentară într-un mod inteligent și înșelător de plauzibil.

În această scurtă *Introducere* nu ne putem permite să menționăm decât unele dintre principalele contraargumente care demolează această teorie.⁵

Printre problemele serioase de care se lovește teoria menționată se numără și următoarele:

1. Absența probelor de natură unor manuscrise

Nu există nici un fel de probe sub formă de manuscrise care să demonstreze că vreuna din lucrările editoriale propuse de teoria „JEDP” a apărut vreodată.

2. Fragmentare conflictuală și subiectivă

Modul în care învățații împart Pentateuhul pe fragmente diferă foarte mult de la individ la individ, ceea ce trădează existența unor puncte de vedere extremiste și foarte subiective, în paralel cu absența oricăror probe concrete, obiective, de natură a susține teoria.

3. Arheologia

Arheologia tinde să susțină punctul de vedere conform căruia scrierea, obiceiurile, cunoștințele de ordin religios și celelalte elemente din Pentateuh sunt de dată mult mai veche și în mod sigur nu din perioada mult mai târzie în favoarea căreia se pronunță Wellhausen.

4. Lingvistica

Presupusele forme de limbaj „târziu” și

numele proprii găsite în Pentateuh au fost găsite de fapt în surse mult anterioare perioadei lui Moise. Un exemplu îl constituie „tablele Ebla”, scoase recent la lumină, care conțin multe nume similare sau identice cu cele din Pentateuh.

5. Unitatea Pentateuhului

Din punct de vedere editorial, cele cinci cărți ale lui Moise etalează un grad ridicat de coeziune, ilustrând o unitate și o coerență care ar fi cât se poate de greu de reconciliat cu teoria presupusei alcătuirii din „lipituri” ale unor fragmente disparate.

6. Falimentul spiritual

În fine, din punct de vedere spiritual, teoriile documentare, chiar și modificate de arheologie și de alte teorii similare, sunt nedemne față de neasemuit de frumoasele adevăruri consfințite în aceste cărți. Dacă aceste teorii ar fi adevărate, Pentateuhul ar fi, după cum s-a exprimat Dr. Unger: „neautentic, neistoric” și nedemn de încredere – o născocire a oamenilor, iar nu opera lui Dumnezeu.⁶

V. Data Pentateuhului

Conținutul Pentateuhului coboară în timp până la creație, deși, evident, consemnarea acestui eveniment a avut loc cu mii de ani mai târziu. Cum e și normal, data redactării Pentateuhului asupra căreia vom cădea de acord va depinde de identitatea *autorului* pentru care optăm.

Cercetătorii liberali datează, în mare, diversele etape în care se împarte Pentateuhul, potrivit teoriilor lor, după cum urmează: așa-numitul „Document J” este plasat în jurul anului 850 î.Cr.; „Documentul E” prin anul 750 î.Cr.; „Documentul D” în jurul anului 621 î.Cr.;⁷ iar „Documentul P” prin anul 500 î.Cr.

Cercetătorii conservatori plasează, în general, apariția Pentateuhului în preajma perioadei Exodului, respectiv în secolul al cincisprezecelea î.Cr. Unii preferă o dată a acestui eveniment situată cam cu un secol și jumătate mai târziu.

Probabil că cea mai bună dată, care să

se corespundă tuturor datelor biblice, s-ar situa între 1450-1410 î.Cr. Pentru mai multe detalii, vezi comentariul asupra cărților individuale din *Comentariul Biblic al Credinciosului*.

VI. Concluzii

Înceiem Introducerea la Pentateuh cu afirmațiile celui mai proeminent cercetător canadian al Vechiului Testament:

Pentateuhul este o compoziție omogenă în cinci volume, și nu o comasare de lucrări disparate și doar aleator înrudite. El descrie, pe un fundal acreditat din punct de vedere istoric, maniera în care Dumnezeu S-a revelat oamenilor și i-a ales pe israeliți pentru o lucrare și o mărturie specială în lume, în decursul istoriei umane. Rolul lui Moise în formularea acestui corpus literar pare să fie pre-eminent, și nu e defel lipsit de teme faptul că i s-a acordat un loc de mare cinste în dezvoltarea epopeii formării națiunii Israel, fiind venerat deopotrivă de evrei și de creștini, ca marele intermediar al străvechii Legi.⁸

NOTE FINALE

¹Termenul *teuchos* desemna inițial o u-nealtă sau o sculă, iar mai târziu un sul pentru scris.

²W. H. Griffith Thomas, *The Pentateuch*, p. 25.

³Merrill F. Unger, *Unger's Bible Handbook*, p. 35.

⁴Filozoful evreu Spinoza l-a considerat, de asemenea, pe Ezra autorul Pentateuhului.

⁵O abordare creștină se poate găsi în R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1966). Prozatorul american de origine evreiască Hermann Wouk a prezentat teoria în *This Is My God* (Garden City, NY: Doubleday & Co., 1959).

⁶Unger, *Handbook*, p. 35.

⁷Mulți liberali propun o dată atât de concretă pornind de la concepția greșită potrivit căreia Iosia ar fi „găsit” (citește: „născocit”) ceea ce se cheamă astăzi Deuteronomul cu scopul de a promova un centru de închinăciune în capitala sa, Ierusalim.

⁸Harrison, *Introduction*, p. 541.

